

Útmutató a hosszútávú, sikeres és természetes gyepgazdálkodáshoz

Magyarország egykor a dús fűvű legelők országa volt – ma azonban sajnos azt kell látnunk, hogy nem jól használjuk kaszálóinkat, legelőinket. Alacsony termőképességű, nem megfelelően gondozott gyepekről pedig szinte lehetetlen állatainkat jó minőségben és gazdaságosan takarmányozni. Van azonban megoldás: cikksorozatunkban azoknak kívánunk egyszerű, de okszerű segítséget nyújtani, akik látnak fantáziát a gyepgazdálkodásban. A sorozat első részében a gyepek telepítésének és rendszeres gondozásának műveleteit és gépeit tekintettük át. Második írásunkban a gyepfenntartási műveletek talán legfontosabb elemeivel, a gyomszabályozás és a tápanyag-utánpótlás modern, természetszerű megoldásaival foglalkozunk.

Gyomszabályozás

A gyomirtás célja, hogy a legelőkön óhatatlanul is megtelepedő, az ottani növényi kultúra hasznosítása szempontjából értéktelen vagy káros növényzetet eltávolítsuk, megakadályozzuk felszaporodását. Az ilyen növények kártétele elsősorban a gyepnövényzet beltartalmi értékének csökkentésében, az állatokra gyakorolt esetleges mérgező hatásában, illetve a növényi társulásban található haszonnövények tápanyaghoz és fényhez való hozzáféréseinek akadályozásában jelentkezik.

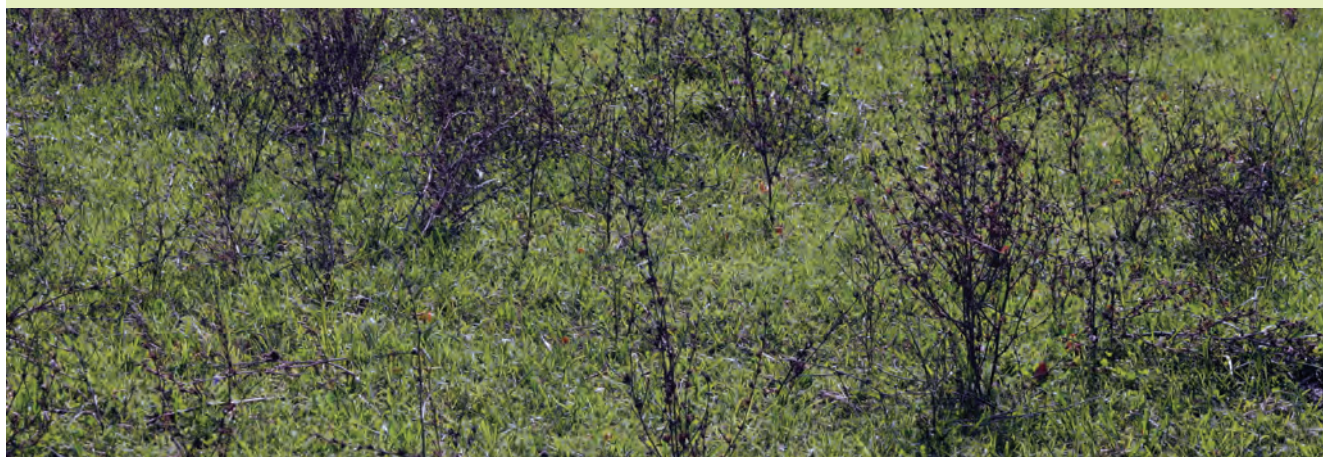
- A relatív gyomok csoportjába azokat a fajokat soroljuk, amelyek 20%-os növényborításnál még értékesek lehetnek (mert szívesen legelik az állatok, és mert jótékony makro- és mikroelem-tartalmuk van), de efelett már terméskiesést okoznak, azaz gyomként viselkednek.
- Abszolút gyomnövényeknek nevezzük azokat a fajokat, amelyek pusztán jelenlétükkel is terméskiesést okoznak. Ezek a mérgező, kórós, szúrós levelű növények.

A szarvasmarha szelektíven legel, bizonyos fajokat eleve nem fogyaszt el, és kerüli az elvénült, mag-

szárba menő növényeket – elsősorban a szálfüveket – is. Fontos tehát, hogy rendszeresen eltávolítsuk az elöregedett és az állatok által le nem legelt növényeket, kényszerítve ezzel őket a mielőbbi újbóli hajtásra és a takarmányozási szempontból értékes lomblevélképzésre. A magházat hozó növények többsége ugyanis a magérést követően tovább már nem sarjad.

Egyes gyomnövények indikátor fajként is szerepet játszanak: nagyobb számú megjelenésük a talaj állapotáról, tápanyag-ellátottságáról informál bennünket. Mészhiányt jelez pl. a mezei zsurló (*Equisetum arvense*) vagy az ökörfarkkóró (*Verbascum spp.*) előfordulása, míg a csalán (*Urtica spp.*) és a pásztortáska (*Capsella bursa-pastoris*) felszaporodása a nitrogénben gazdag talajállapotokra hívja fel a figyelmet. A gyepterületeken idővel kisebb-nagyobb mértékben mind gyógyhatású, mind pedig mérgező növények is megjelennek. A mintegy 200 gyógyhatású faj jelentős része antibiotikus hatóanyagokat tartalmaz. Tudatos elterjesztésükkel tehát növelhetjük a gyepek értékét. A mérgező növények között egyes fajok csak zölden ár-

A tisztító kaszálás mellőzésével elősegítjük a gyomnövényzet gyors terjedését és degradáljuk egyik legfontosabb termelőeszközünket.

talmasak – pl. a réti boglárka (*Ranunculus acris*) vagy a vízi harmatkása (*Glyceria maxima*) –, mások szárítva is mérgezők maradnak, pl. a farkaskutyatej (*Euphorbia cyparissias*) vagy a mezei zsurló (*Equisetum arvense*). A gyomszabályozás módszerének megválasztásakor tartsuk szem előtt, hogy a frissen elvetett fűvek eleinte gyengén fejlődnek, nem bírják elnyomni a gyomokat, gyökérváltásig pedig érzékenyek a herbicidekre. Ezért új telepítésnél – kb. kéthónapos korig – 10 cm magasságú tisztító kaszálással tartjuk féken a gyomokat. Ezután már – természetesen csak nem vegyes pillangós telepítés esetén – már végezhetünk vegyszeres gyomirtást.

Mechanikai gyomirtás, tisztító kaszálás

A tisztító kaszálást évente legalább kétszer végezzük el, de a leromlott, gyomnövényzettel erősen fertőződött területeken minden egyes legeltetést követően célszerű kaszálni, majd rögtön gyeponával szellőztetni. A kaszát pontosan állítsuk be, hogy ne kerüljön föld a takarmányba! Az első tisztító kaszálást 10 cm-es, a következő kaszálásokat 8 cm-es tarlóval végezzük!

Az első tisztító kaszálásra az adott év első növedékének lelegetését követően kerüljön sor – a legeltetés módszerétől függően többnyire május végén vagy június elején. A második tisztító kaszálást legalább az utolsó legeltetést követően végezzük, azonban minden esetben vegyük figyelembe az uralkodó gyomnövényzet biológiáját! Egyik gyakori réti gyomnövényünk, a tövises iglice (*Ononis spinosa*) például nyár végén, ősszel hozza újabb hajtásait – ezért mindenképpen a magérlelés kezdete előtt kaszáljuk!

Nem feledkezhetünk meg a kaszálásnak a gyomszelekcióra gyakorolt hatásáról sem: a kaszálás a tövelrőzsás fajoknak kedvez.

Vegyszeres és megelőző gyomszabályozási eljárások

Művelésbe vont gyepterületeken vegyszeres gyomirtást (hasonlóan a kémiai gyepterelításhoz) nem ajánlunk, kivételt képez ez alól – erős fertőzöttség esetén – a foltkezelés. Létjogosultsága a gazdaságilag hasznosított területeket övező ruderaliák tekintetében lehet, melyek potenciális fertőzési gócpontokat jelentenek.

A megelőző vagy közvetett gyomirtási eljárások közül a műtrágyázás emelhető ki.

Nitrogén műtrágyázással a gyepeken előforduló legtöbb nem kívánatos növény (pl. *Euphorbiaceae*, *Ononis spinosa*) fertőzöttségi mértékét vissza tudjuk szorítani. E megoldással ugyan kedvezünk a nitrofiták, például a lósóska (*Rumex spp.*) elszaporodásának, de a mérleg nyelve még így is pozitív irányba billen. Nem beszélve a nitrogéntöbblet jótékony hatásáról a pázsitfűfélék dinamikus növekedésére: a sűrű, magas állományok elzárják a gyomnövényzet elől a napfényt.

Sérült gyepterületeken a gyomnövények hamar megjelennek, melyek akár mérgezőek is lehetnek (*Datura stramonium*)

A savanyú fűvek (pl. *Carex spp.*) visszaszorításában a vízrendezés bír a legnagyobb jelentőséggel, hisz a mélyebb fekvésű területek pangó vizének elvezetésével közvetlenül e növények életfeltételeit szüntetjük meg. A gyephasogatást ez esetben is sikerrel alkalmazhatjuk foltok kezelésére, illetve a melioráción kívül talajfeltöltéssel is segíthetjük az általunk kívánt növénytakaró megtelepedését. Ilyen területeken javasoljuk a kora tavaszi vagy az őszi hasogatást, magasabb vízjárás esetén pedig akár a vegetációban történő védekezést is, a kipusztulás minimálisra csökkentése érdekében. Fontos megjegyezni: víznyomásos területeken (ahol rendszeresen feljön a víz) a kapillárisok eliszapolódnak, így a víz nem találja visszafelé az útját. Hasogatott területen azonban hamar visszatalál a helyére. Ezeket a hasogatott foltokat kiszáradás után fogasolni kell, illetve foltokban újra telepíteni, hogy ne váljanak a terület gyomgócaivá.

Tápanyag-utánpótlás

A gyepterületek alap potenciálját (domborzat, talaj, éghajlat) a rendszeresen befektetett erőforrásokon (melioráció, vízvezetés) kívül a tápanyag-utánpótlással tudjuk jelentősen megemlíni.

Hagyományos tápanyagellátás

Konvencionális tápanyagellátáson az N, P, K műtrágya és a szerves trágya használatát értjük. Alkalmazásuk során figyelembe kell venni, hogy míg a nitrogén a pázsitfűféléknek, addig a foszfor és kálium a pillangós- virágú növényeknek kedvez. Kijuttatandó mennyiségük pontosabb meghatározásához javasolt a felújítás előtt álló terület talajának tápanyagvizsgálata. A laboratóriumi eredménynél is fontosabb információt nyújthatnak

ugyanakkor a gazda feljegyzései az egyes évjáratokban, elsősorban az, ha rögzíti a kijuttatott trágyafélések hasznosulását. Ez nyilván nem tudományos mérőszám, viszont roppant hasznos gyakorlat.

Nitrogén-műtrágyázás

Megfelelően gondozott gyepeknél általánosan elmondható, hogy közepesen jó tápanyag-ellátottságú talajon 1 kg nitrogén-hatóanyag felhasználásától 100 kg zöld terméstöbbllet várható. Pillangósokat nem tartalmazó területeken 50 kg/ha kijuttatott mennyiségnek érdemi termésmenvelő hatása nincs. Legelőkön 200 kg/ha feletti dózisban ne használjuk. Pillangósokban gazdag gyepeken csak kis dózis, azaz egyszerre kb. 60-70 kg/ha N kijuttatása ajánlott. A 30-40% pillangós fajt tartalmazó gyepeken 100-150 kg/ha légköri nitrogén megkötésével számolhatunk. A szükséges mennyiséget öntözött területen 3-4 részletre elosztva szórjuk ki, öntözetlen területen pedig február végén, március elején, rétboronálás előtt, többnyire egy menetben. Fontos szem előtt tartanunk, hogy a nitrogénműtrágya egyoldalú, nagy dózisu használata idővel termésdepressziót idézhet elő.

Foszfor- és kálium-műtrágyázás

Önmagukban csak nagyon ritkán használjuk, kizárólag szélsőséges tápanyag-gazdálkodású talajokon. Komplex használatára alaptrágyaként, új telepítéskor vagy altalaj-lazításos felülvetés esetén kerül sor. A kálium kedvez a pillangósoknak, a nitrogén-műtrágya pedig a foszfor mobilizációjának elősegítésével javítja annak hasznosulását.

Egyes régebbi tápanyag-gazdálkodási rendszerek minden 100 kg többlet zöld termésre 0,38 kg P₂O₅-t és 0,45 kg K₂O-t javasoltak kiadagolni.

Szervestrágyázás

Hatása sokoldalú: élénkíti a talajéletet, rendkívül változatos mikro- és makroelem-tartalmánál fogva biztosítja a növények tápanyagellátását, kiegyensúlyozottabb pH-t eredményez, javítja a vízgazdálkodást. Régebben kizárólag a hígtrágyát tekintették a rétek egyedüli szervestrágya-forrásának (ezt is inkább „eltüntető” célzattal), a szilárd istállótrágyát csupán elhanyagolható mértékben használták fel. A mai szakirodalom már nem ajánlja a hígtrágyát a legelőkre, mivel ott nem megy végbe megfelelően magas hőmérsékleten a komposztálódás, így a betegségek kórokozói nem pusztulnak el.

Ősszel 10-20 t komposztált szervestrágyát adjunk ki a területre, majd fogasoljuk be. A pillangósok egyedszámának megtartása hosszú távon csak komposztált szervestrágyával oldható meg. Feltétlenül javasoljuk a szervestrágya ilyenét hasznosítását – a gyepgazdálkodással foglalkozó gazdák jó része állatot is tart, így a szervestrágya utánpótlása adott, a természetes kör-

A pillangósok és fűfélék optimális aránya alapvetően határozza meg a gyepek tápanyag ellátásának gazdaságosságát.

forgás pedig tevékenységünk eredményére minőségi és gazdaságossági szempontból is jó hatással van.

Komposztalapú tápanyag-gazdálkodási rendszer

Az évtizedes vagy ennél is hosszabb távon művelt gyepek ún. gyepnemez formájában nagy mennyiségű szervesanyagot halmoznak fel, melynek mennyisége eléri, sőt meg is haladhatja a 10-20 t/ha-t. E potenciálisan hatalmas szervesanyag C:N aránya azonban rendkívül kedvezőtlen, kb. 30:1 (a kívánatos arány kb. 10:1). Ezt az arányt jelentősen javíthatjuk mikroorganizmusokban (elsősorban gombákban) gazdag komposzt-granulátumok, illetve komposztált szervestrágya kijuttatásával – ezen organikus eredetű anyagok segítségével ugyanis természetes úton tárhatjuk fel a gyepotalaj (gyepnemez) forrásait, egyúttal lehetővé tesszük azt, hogy a szervestrágya tápelemei réti viszonyok között is szinte maradéktalanul hasznosuljanak. A komposztált szervestrágya használatával a nitrogénműtrágya mennyisége jelentősen csökkenthető, megfelelő pillangós aránynál pedig el is hagyható. Egyedülálló megoldást jelent a nagy pillangós részarányal rendelkező gyepterületek hosszabb távú, változatlan összetételű fenntartásában.

A komposztált szervestrágya hátsó letolófalas trágyaszórával minden igényt kielégítő egyenletességgel juttatható ki. A kaparólános trágyaszórók közül azokat javasoljuk, amelyeknél őrők is vannak, így a trágya kijuttatása egyenletesebb, nem foltos. A komposztált szervestrágya ősszel történő kiszórása rendkívül eredményes lehet a gyepgazdálkodásban. Csapadékhiányos körülmények között kiszórás előtt fogasolás javallott.

Cikkorozatunk következő részében az előregedett gyepek felújításának modern, természetszerű megoldásaival foglalkozunk, és a legeltetéssel kapcsolatban is adunk hasznos tanácsokat.

Takács Jánosné, Csirkovics Gyula
– Sersia Farm Kft.